

ДОСВІД ПОЛЬЩІ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ГРОМАДЯН ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. Політична компетентність проявляється у здатності людини робити усвідомлений відповідальний вибір, а також готовності брати участь у політичному житті. Формування політичної компетентності відбувається шляхом соціалізації особи як члена громади і суспільства через засвоєння знань про соціум і політичну сферу, а головне – вироблення на основі цих знань відповідних умінь, навичок і ставлень, котрі дають змогу громадянину орієнтуватися у політичному просторі.

Аналіз польського досвіду у формуванні громадянської і політичної компетентності засвідчує, що попри тривалу історію громадянської освіти у цій країні на сьогодні залишається відкритою проблема формування політичних компетентностей, зорієнтованих на розвиток демократичного активного громадянина, здатного до дії на користь суспільства, і такого, що бажає бути активним. Незважаючи на те, що до освітніх програм включені положення, котрі охоплюють питання громадянства, практика їх реалізації показує, що в громадянській освіті у Польщі переважає вивчення громадянства замість формування громадянських і політичних компетентностей.

В Україні також необхідно удосконалити систему громадянської освіти та наповнити її компонентами, що забезпечують формування відповідних компетенцій. Тому нам варто враховувати польський досвід, у тому числі й негативний, з метою уникнення схожих помилок.

Ключові слова: компетентність, політична, громадянська, освіта, Польща, Україна

Постановка проблеми. Поширення абсентеїзму, політична і громадянська інертність, посилення популістських очікувань стали наслідками наявності у суспільстві значної кількості осіб з низьким рівнем громадянської і політичної компетентності, що проявляється відсутністю зацікавлення до політичного життя і пасивним громадянством чи поверховістю суджень про політичну сферу і переважанням емоційного вибору над усвідомленим та відповідальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цієї проблеми присвячені праці як зарубіжних, так і українських науковців, серед яких Г. Алмонд та С. Верба [1], Р. Даль [2], П. Депчинська [10], А. Євсюкава [4], З. Кіновська [11], В. Копінська [12], А. Пецєвіч [13], Н. Ротар [5],

С. Топалова [6], Б. Циборан [9], О. Цільмак [7], В. Шахрай [8], та інші. Попри те, що дослідження цих та інших авторів різною мірою присвячені питанням формування політичних і громадянських компетентностей, усе ж окремі аспекти цієї проблеми залишаються не розкритими.

Мета статті – розкрити досвід Польщі у формуванні політичної компетентності громадян та його значення для України. Для досягнення означеної мети необхідно: з'ясувати поняття політичної і громадянської компетентності; провести ретроспективний аналіз громадянської освіти у Польщі як головного засобу формування політичної компетентності; виокремити проблемні питання; проаналізувати українські реалії у контекст їх співставлення з польським досвідом та можливістю його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Термін “компетентність” використовують у різних науках, серед яких педагогіка, політологія, соціологія. У дидактиці компетентність розуміють як “здатність особистості ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у певній галузі професійної діяльності та повсякденній життєдіяльності” [7], або ж “рівень знань, навичок, досвіду суб'єкта в тій чи іншій галузі, що відповідає об'єктивним вимогам для реалізації сукупності встановлених повноважень (прав і обов'язків) суб'єкта, які визначаються формально (законами, іншими нормативними актами, інструкціями) чи неформально (традиції, звичаї, домовленості) [8, с. 124].

Виходячи з такого тлумачення можна говорити про певний набір компетентностей та їхню ієрархію. Зокрема політичну компетентність визначають як складову соціальної ключової компетентності людини поряд з комунікативною, правовою, рольовою та психологічною компетентностями. На думку О. Цільмак політична компетентність – це самоусвідомлення державної політики, її прийняття або неприйняття, знання символів держави (герб, прапор, гімн), уміння співвідносити свої інтереси з інтересами суспільства; націленість на вдосконалення і розвиток суспільства на принципах гуманізму, свободи і демократії; досвід суспільно-корисної громадської діяльності; наявність певної життєвої позиції і внутрішньої готовності до її реалізації. Це також здатність особи брати на себе відповідальність, брати участь у функціонуванні і поліпшенні демократичних інститутів. Тобто це особистісна активність і мобільність, її громадянська активність, повага до рішення більшості, піклування про справи громадян [7].

Варто зауважити, що близьким до поняття політичної є поняття громадянської компетентності. Громадянську компетентність особистості також трактують як сукупність готовності і здібностей, що дозволяють їй активно, відповідально і ефективно реалізовувати увесь комплекс

громадянських прав та обов'язків у демократичному суспільстві, застосовувати свої знання і вміння на практиці.

Ще одним, пов'язаним поняттям є “політична культура”. Влучну типологію політичної культури запропонували Г. Алмонд і С. Верба. Вони виділили три чисті типи, а саме:

- Парохіальна (або патріархальна чи традиційна) політична культура. В таких суспільствах немає ніяких спеціалізованих політичних ролей. Обов'язки керівника племені, вождя клану, шамана – це розмиті або дифузні політико-економіко-релігійні ролі, і для членів таких суспільств політичні орієнтації відносно цих ролей невіддільні від релігійних і соціальних орієнтацій.

- Підданська політична культура. В такій системі підданий усвідомлює наявність спеціалізованої правлячої влади, він емоціонально зорієнтований на неї і при цьому можливо навіть гордиться нею або ж ставиться до неї неприязно, і він оцінює її як легітимну або не легітимну.

- Учасницька політична культура – це така культура, в якій члени суспільства схильні чітко і явно орієнтуватися на систему в цілому, як на “вхід”, так і на “вихід” політичної системи. Індивідуальні члени схильні бути зорієнтовані на “активістську” роль, хоча їх почуття відносно до такої ролі і її оцінки можуть варіювати від прийняття і схвалення до повного відторгнення [1, с. 34-36].

Г. Алмонд і С. Верба наголосили, що жоден з трьох запропонованих типів політичної культури у чистому вигляді не існує, а зустрічається у поєднанні її різних типів з історично домінуючим у даному суспільстві. У розумінні авторів якраз такі змішані типи політичної культури і є громадянською культурою [1, с. 51].

Поряд з “політичною компетентністю” громадян використовуємо також поняття “компетентний громадянин”, яке на нашу думку має ширший зміст. Під компетентним громадянином мається на увазі демократичний, обізнаний у своїх правах, такий що має власний усвідомлений інтерес, співвідносить його з інтересами інших (громади або суспільства загалом) і здатний у співпраці з іншими громадяни відстоювати і захищати такі інтереси. Ці інтереси можуть бути різноманітними, наприклад економічними, соціальними, освітніми, культурними, екологічними чи політичним. Варто також зауважити, що відстоювання якраз політичних інтересів пов'язане з політичною участю і залученістю до політичної сфери, що у переважній більшості випадків потребує наявності статусу громадянина, тобто особливого інституціоналізованого зв'язку між особою й державою. Винятком є хіба що можливість участі не громадян у місцевих виборах у деяких країнах.

Тоді як для відстоювання неполітичних інтересів наявність громадянства не є обов'язковою.

Оскільки компетентність передбачає здатність до застосування на практиці набутих знань, шляхом перетворення їх в уміння та формування навичок, то вона формується у процесі навчання. При чому навчання у широкому сенсі, а не лише у розумінні освітнього процесу, обмеженого школою чи закладом вищої освіти. Набуття компетентності, у тому числі політичної і її розвиток вписуються в сучасну концепцію навчання упродовж життя. Ця концепція передбачає можливість і створення умов для здобуття знань і розвитку умінь та навичок у різні вікові періоди – від дитинства, й аж до похилого віку. При цьому на різних вікових етапах стоять різні завдання. Якщо для дитячого віку важливим є формування уявлень про себе, оточуючий природній світ і соціалізація дитини у малому колективі (сім'ї, групі, класі), то з віком на перший план виходять питання ширшої взаємодії з іншими, набуття знань про власні права та обов'язки, власну громаду та її потреби, структуру суспільства й держави, механізми їх функціонування, ролі різних соціальних і політичних акторів, усвідомлення суспільних інтересів, межі дозволеного тощо.

Аналізуючи проблеми формування політичної компетентності громадян, варто звернутися до думки американського дослідника Р. Даля, котрий стверджує, що життєздатність демократії як політичної моделі потребує певного рівня політичної компетентності громадян. Однак цьому перешкоджає незацікавленість більшості громадян політикою. І оскільки такі “добрі” чи “ідеальні” громадяни у суспільстві становлять меншість, то він пропонує замінити поняття “добрий громадянин” на термін “нормальний/адекватний громадянин” [2, с. 168]. У свою чергу українська дослідниця Н. Ротар підкреслює, що “процес формування значної кількості адекватних громадян в Україні був уповільнений недостатнім обсягом знань про політичні можливості інститутів демократії, тривалістю процесу усвідомлення власних інтересів у період переходу до демократії, нерозумінням механізмів політичного вибору, які дозволяють забезпечити ці інтереси, та відсутністю сильних спонукальних причин діяти відповідно до власних інтересів” [5, с. 156]. Зауважимо, що на перше місце авторка ставить недостатній обсяг знань, що на нашу думку зумовлено неситемністю громадянської освіти в Україні.

Мета громадянської освіти в демократії – виробити ставлення, яке характеризує зрілого громадянина, здатного приймати обґрунтовані рішення та брати активну участь у суспільному та політичному житті, усвідомлюючи спільну відповідальність за себе та за групу, до якої він належить. Він має знання про принципи функціонування демократичної системи, громадянського суспільства та ринкової економіки. Усвідомлює

переваги приналежності до суспільства, характеризується почуттям відповідальності за інших, за суспільне благо та цінності, які демократія приносить із собою [10, с. 82].

З точки зору громадянської участі розглядають політичну участь і суспільну участь. Щодо політичної участі, то яскравим її показником може бути показник виборчої явки. Традиційно у Польщі, зокрема на парламентських виборах цей показник достатньо низький, й сягає навіть 50%. На думку польського соціолога З. Кіновської у розвитку суспільного капіталу у Польща на достатньо низькому рівні. Особливу роль у подоланні цієї ситуації авторка вбачала в освітніх проектах, що розбудовують громадянську культуру [11, с. 4].

У Польщі інтерес до участі часто пов'язаний із фінансуванням численних ініціатив, спрямованих на розвиток громадянського суспільства та підтримку участі громадян у суспільному житті. Проте дані 2015 року показують, що поляки мають невеликий соціальний та громадянський досвід. Вони погано об'єднуються, рідко вживають заходів для інших людей, організацій та власних громад. У них не так багато можливостей вчитися організованій соціальній діяльності та набувати навички, необхідні для життя в громадянському суспільстві. Відсутність навичок є результатом поганого досвіду, а досвід не збільшується через брак навичок у цій галузі [9, с. 126].

Підкреслимо, що Польща – одна з не багатьох країн, які мають традицію громадянської освіти. У 1773 році, безпосередньо перед тим, як Польща втратила свою незалежність, було створено Комісію національної освіти – одне з перших міністерств освіти у світі. Для тодішніх державних шкіл одним з найважливіших завдань вважалося саме громадянське виховання [13]. Громадянське виховання ґрунтувалося на синтезі утилітарних і громадянських ідей просвітництва, традиційних релігійних і національних моделей.

За часів Польської Народної Республіки (1945-1989) реальної громадянської освіти не було. Основною метою шкіл того часу стало виховання громадян соціалістичної, квазітоталітарної держави. Проте, багато вчителів відверто або приховано дистанціювалися від такої місії, а деякі організації (наприклад, скаути) зберігали певну незалежність. Водночас молоді люди залишалися під сильним впливом католицької церкви, національних і сімейних традицій, а також дисидентських груп, що виникали у той період [13].

Діяльність польської “Солідарності”, особливо нелегальна під час воєнного стану, а також вплив польської політичної еміграції позитивно вплинули на формування значного прошарку політично компетентних громадян. Згодом переговори круглого столу між комуністичною владою

та опозиційним рухом "Солідарність" дозволили змінити політичну систему. Трансформація охопила й громадянську освіту. З самого початку важливу роль у створенні бачення та практики громадянської освіти у Польщі стали відігравати неурядові організації.

У ході шкільних реформ у Польщі, неодноразово змінювалися національні навчальні програми, але фундаментальні питання залишалися в значній мірі незмінними: особистість у суспільстві, активне громадянство, політична система та суспільне життя, право та права людини, виклики для Європи та сучасного світу, а в середніх школах ще економіка, ринок і підприємництво. Проте протягом багатьох років домінувала освіта, що розумілася як передача знань, а ось уміння, навички і ставлення розглядалися як вторинна мета. І лише в національній навчальній програмі, яка набула чинності в 2008 році, чітко зазначається, що тема "Знання про суспільство" повинна поєднувати знання з навичками громадянства та відносинами. Ці цілі навчання відповідають також рекомендаціям Ради Європи та рекомендаціям Європейського Парламенту щодо ключових компетенцій для навчання протягом усього життя.

Національна програма загальної освіти в преамбулі зазначає, що місія школи полягає у формуванні поглядів, які обумовлюють ефективне та відповідальне функціонування в сучасному світі, підтримуючи особистий та соціальний розвиток учнів. Навчальний план містить такі цінності, як цілісність, відповідальність, самооцінка, підприємництво, бажання брати участь у колективній роботі та ставлення громадянства в цілому. Вона також передбачає, що школа вживає заходів для запобігання дискримінації [13].

Однак на практиці в школах зазвичай формально підходять до викладання цього предмету, і тому саме школу часто звинувачують у низькій участі та небажанні молодих людей до політики. Тому зауваження й запитання виникають не стільки до навчальної програми, скільки до роботи польських шкіл, які не створюють належних умов для молодих людей, щоб розвивати громадянські та соціальні навички у повсякденному житті свого класу, школи та місцевої громади [13].

Чергові зміни в освітній сфері Польщі, які запроваджені у польських школах з 2017 року, принесли певні зміни, однак особливого ентузіазму та оптимізму в дослідників цього процесу не викликали. Зокрема відкритим залишилося питання чи нарешті відбудеться перехід від громадянської освіти, зосередженої на передачі знань до розвитку громадянина, що бере участь [12, с. 203].

Аналіз нових навчальних програм засвідчує, що більшість передбачених ними навичок аналогічні тим, що були в старих програмах. У них відсутні конкретні вимоги, які підпадають під такі важливі категорії,

як, наприклад, здатність займатися з іншими громадською діяльністю та готовність до такої діяльності, здатність працювати у групі, здатність говорити публічно, здатність розуміти різні точки зору, здатність відстоювати власні погляди, висловлені публічно, здатність брати участь у демократичних процесах прийняття рішень (поза виборами) та готовність до цього, готовність змінити свою думку та досягти компромісу, підтримка різноманітності та соціальної згуртованості [12, с. 217].

По суті для шкільної громадянської освіти створено модель вивчення громадянства. Тому тут домінують когнітивні вимоги з одночасним нехтуванням навичок та поглядів. По суті така навчальна програма передбачає адаптивне та неактивне громадянство. Це демонструється відсутністю сильної артикуляції в навчальних програмах важливих соціальних навичок, необхідних для функціонування в демократичному суспільстві. Йдеться про такі навички та ставлення, як: здатність та готовність розуміти різні точки зору, здатність зайняти громадську позицію та захищати її, здатність вирішувати конфлікти, здатність домовлятися, можливість досягти компромісу, здатність та готовність брати участь у демократичному процесі прийняття рішень у різних середовищах, здатність конструктивно спілкуватися у різних середовищах, здатність та готовність займатися громадською діяльністю з іншими, зацікавленість міжкультурним спілкуванням.

В. Копіньська підкреслює, що “недостатньо знати, що таке громадянські чесноти, і як видатні поляки їх усвідомлювали, представляти цілі та форми діяльності неурядових та різних громадських організацій, знати форми впливу громадян на рішення місцевих органів влади. Це важливі знання, але цього недостатньо, щоб бути активним громадянином” [12, с. 223].

Громадянська освіта в Польщі крім формалізованої шкільної має ще одну форму – позашкільну, котра розуміється як діяльність установ, що здійснюють соціальні кампанії чи освітні програми, а також неурядових організацій, політичних партій чи інших громадських ініціатив [10, с. 88]. Проте неформальна громадянська освіта, що стосується громадян різного віку не має сильних позицій у Польщі, як і відсутня єдина політика у цій сфері. Іноді якісь тренінги чи навчальні курси проводять державні органи, зокрема парламент Польщі, канцелярія Президента, омбудсмен, представництво Європейської комісії та міністерства а також органи місцевого самоврядування. Натомість у багатьох місцях молодіжні ради або інші не урядові організації стають справжніми агентами громадянської освіти та залучення, прагнучи стати реальними партнерами місцевої влади [13].

Підкреслимо, що саме НУО змогли забезпечити важливість громадянської освіти в польських школах, незважаючи на кілька змін урядів, міністрів і домінуючих ідеологій. Вони розвивають правову, глобальну, антидискримінаційну, медійну, міжкультурну, європейську чи підприємницьку освіту, намагаються запровадити інтерактивні методи навчання, командні проекти, дебати, симуляції або рольові ігри [13].

Певну роль у громадянській освіті Польщі відіграють медіа, як традиційні, так і цифрові, але, як зазначає А. Пацевіч, нерідко якість програм у публічних та приватних ЗМІ не заохочує їх слухати або дивитися, а інформаційно-розважальний стиль, повний агресивних і популістських висловлювань відштовхує як молодших, так і старших громадян від публічних дебатів і політики в цілому [13]. Слід також додати, що такі інститути соціального життя, як церкви, профспілки або політичні партії, не беруть значної участі у громадянській освіті. А ось багато музеїв і публічних бібліотек стали активними в цій сфері, поєднуючи історичну, культурну чи медіа-освіту з громадянською освітою.

А. Пацевіч виділяє декілька викликів, що стоять перед польською громадянською освітою. По-перше, в школах бракує системного антидискримінаційного навчання. Існують окремі програми та вчителі, які залучені до освіти для рівності, але такі заходи недостатньо підтримуються Міністерством освіти та системою підготовки, моніторингу й оцінки шкіл. Серйозним викликом залишається навчання учителів. Вони потребують постійної методологічної підтримки, яку система не надає, а можливості для навчання, пропоновані НУО не задовольняють навіть невелику частку цих потреб. Більшість учителів бояться викликати суперечливі питання, вони не готові до поміркованих учнівських дебатів, багато з них не моделюють справжню громадянську участь [13]. Дослідниця вважає, що однією з причин такого стану справ є побоювання виступити у великих ідеологічних суперечках, що існують у Польщі (і в Європі взагалі), які можна коротко підсумувати таким чином: національна проти громадянської моделі суспільного життя, неоліберальна проти соціально-демократичної моделі держави і економіки, патріархальні цінності проти більш прогресивних моделей суспільства [13].

Наразі у Польщі, як і в Україні необхідна публічна дискусія, в якій громадянське виховання не постане як похідне від ідеологізації, індоктринізації чи політизації, а стане освітнім та соціальним явищем. За таких умов громадяни набуватимуть не лише конкретних знань, а й компетенцій та навичок у галузі громадянської освіти, що безпосередньо перетворюватиметься на прийняття обґрунтованого політичного вибору та рішень, участь у політичному житті та діяльність, спрямовану на перетворення суспільства на зріле громадянське суспільство.

Звернімося до українських реалій формування політичних і громадянських компетентностей через призму громадянської освіти. Передусім в Україні впродовж тривалого часу й аж до тепер відсутнє стратегічне бачення громадянської освіти. В Україні станом на 2019 рік немає Стратегії розвитку громадянської освіти, а є лише відповідна Концепція, прийнята у 2018 р. Одразу ж відзначимо, що ця Концепція підпорядковує громадянську освіту і виховання національно-патріотичному, повторюючи низку ідей і положень Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, прийнятої у 2015 р. Як зазначає С. Топалова, у Стратегії “не враховані ані європейський досвід, ані логіка виховання громадянина-патріота, ані потреби становлення політичної нації. Громадянське виховання згадується епізодично, громадянські якості і самі демократичні цінності та принципи підпорядковуються етнічним. Зміст документа свідчить не лише про підпорядкування громадянського виховання національно-патріотичному, а про фактичне відмежування виховання патріота від виховання громадянина. Тож практична реалізація Стратегії на рівні школи вже стала калькою з радянського військово-патріотичного виховання” [6].

Зауважимо також, що компетентнісний підхід, покладений в основу “Концепції Нової української школи”, котрий має забезпечувати формування у тому числі й громадянських компетентностей принесе результати хіба що через десять років, коли випускниками будуть нинішні учні першого та другого класу Нової української школи.

Викликає занепокоєння й поступове згортання в Україні такого важливого елементу формування громадянських і політичних компетентностей у середовищі студентства як вивчення предмету Політологія. Упродовж останніх років цей предмет переведений до вибіркових дисциплін, а в умовах не завжди прозорої конкуренції за викладацькі ставки і нерідко поверхового ставлення керівництва “неспеціальних” факультетів до питань громадянської і політичної компетентності, Політологія для студентів більшості спеціальностей зникла.

Варто відзначити, що як і в Польщі, в Україні важливе значення у питаннях громадянської освіти відіграють українські та міжнародні неурядові організації. У цьому контексті важливою ініціативою є запровадження з ініціативи IFES Ukraine у низці українських університетів навчального предмету “Демократія: від теорії до практики” [3]. Запровадження цього курсу, побудованого за методикою інтерактивного навчання, забезпеченого навчально-методичними матеріалами і який впроваджується сертифікованими IFES Ukraine викладачами, у перспективі здатне збільшити кількість молоді, що володіє

громадянськими і політичними компетентностями і готової до активного відповідального громадянства.

Отже, формування громадянських і політичних компетентностей продовжує залишатися викликом як для польської та української системи освіти, так і для суспільства загалом. Досвід Польщі у запровадженні громадянської освіти засвідчує, що переважає вивчення громадянства замість формування в учнів умінь, навичок і ставлень, спроможних забезпечити перетворення звичайного громадянина на здатного робити усвідомлений відповідальний вибір, активного і відповідального, залученого до суспільного і політичного життя, готового брати у ньому активну участь. Польська система громадянської освіти, попри низку перетворень, поки що не забезпечує якісних змін у напрямку формування громадянських і політичних компетентностей, свідченням чого є, наприклад, низька явка поляків на виборах і невеликий відсоток, готових до участі у діях на користь своєї громади.

Українська ж система громадянської освіти також має свої недоліки, серед яких відсутність стратегії, домінування національно-патріотичного компонента над громадянським, охоплення компетентнісним підходом лише тих учнів, що навчаються за програмою Нової української школи, майже цілковите зникнення з навчальних планів університетів предмету Політологія. Ці недоліки породжують дилеми, які потребують розв'язання. Тому наприклад А. Євсюкова пропонує створити державний орган, який би здійснював моніторинг виконання завдань громадянської освіти та оцінку результатів її впровадження [4, с. 17].

Таким чином як для Польщі, так і для України залишається актуальним підвищення громадянських і політичних компетентностей громадян шляхом формування демократичних навичок і ставлень, котрі можуть стати основою усвідомленого вибору і активного відповідального громадянства.

У перспективі подальших досліджень варто звернути увагу на формування політичної компетентності громадян України та Польщі у регіональному вимірі.

Список використаних джерел

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура: политические установки и демократия в пяти странах / Г. Алмонд ; С. Верба ; пер. с англ. Е. Генделя. — Москва: Мысль, 2014. 500 с.
2. Даль Р.А. Проблемы гражданской компетентности / Р.А. Даль // Век XX и мир. — 1994. — № 7/8. — С. 167 — 168.
3. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу. Видання друге, доповнене. Міжнародна фундація виборчих систем. К.: Федоров «Друкарський двір Олега Федорова», 2019. 285 с.

4. Євсюкова А.В. Сучасний стан та перспективи розвитку громадянської освіти в Республіці Польща та Україні // *Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba – January #20, Part 2, 2018. С.17-20.*
5. Ротар Н. Методологічні проблеми дослідження політичної участі в період постбіхевіоризму // *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2011. Випуск 1. С. 149-158.*
6. Топалова С. Впровадження шкільної громадянської освіти: млявий процес і мінімальний результат. // *Лівий берег. 15 березня 2019 р. URL: https://ukr.lb.ua/blog/svetlana_topalova/422053_vprovadzhennya_shkilnoi.html (дата звернення: 6.12.2018)*
7. Цільмак О.М. Складові структури компетентностей. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/30.pdf.pdf (дата звернення: 6.12.2018)
8. Шахрай В.М. Громадянська компетентність особистості як проблема сучасного суспільства / В.М. Шахрай // *Український соціум. – № 2(25). – 2008. – С. 123–134.*
9. Cyboran B. Kształtowanie lokalnej polityki publicznej w duchu partycypacji obywatelskiej jako przestrzeń doświadczania dorosłości // *Edukacja Dorosłych. 2017 №1. S. 125-135.*
10. Depczyńska P. Model kształcenia politycznego w Niemczech – rekomendacje dla edukacji obywatelskiej w Polsce // *Kultura i Polityka. 2014. №15. S. 77-97.*
11. Kinowska Z., et al. Kondycja społeczeństwa obywatelskiego w Polsce // *Infos zagadnienia społeczno-gospodarcze. 2012. №22. S. 1-4.*
12. Kopińska V. Zmiana czy status quo? Krytyczna analiza nowych podstaw programowych do wiedzy o społeczeństwie // *Przegląd Badań Edukacyjnych, 2017. №25(2). S. 201-228. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBE.2017.027> (дата звернення 14.11.2018)*
13. Rasewicz A. Citizenship Education in Poland. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/82af/86194e55d3c39025b0a216a6b0f8b7c215ef.pdf> (дата звернення 12.11.2018)

Shvydiuk Serhiy

Poland's Experience in Forming of Citizens' Political Competence and its Importance for Ukraine

Political competence is manifested in a person's ability to make informed choices, as well as a willingness to participate in political life. Formation of political competence occurs through the socialization of the individual as a member of the community and society through the acquisition of knowledge about the social and political sphere, and the development of appropriate skills and attitudes based on this knowledge that enable the citizen to navigate the political space.

An analysis of the Poland's experience in the formation of civic and political competence shows that, despite the long history of civic education in

this country, the problem of forming political competencies oriented towards the development of a democratic and active citizen capable to act for the benefit of society remains open. Although education programs include provisions that cover citizenship issues, the practice of implementing them shows that civic education in Poland is dominated by the study of citizenship rather than the formation of civic and political competences.

In Ukraine, it is also necessary to improve the civic education system and to fill it with components that provide for the formation of relevant competences. Therefore, we should take into account the Poland's experience, including the negative ones, in order to avoid similar mistakes.

Key words: competence, political, civic, education, Poland, Ukraine.